

եմք, զի արհամարհեալ զճարտարօքս, որ ի մերում քաղաքիս, յԱսորեաց ոմանց ինդերէր զհմաստից գիւտաւ Վասն որոյ հաճեալ էաք ընդ մերոց ծառայիցսդ արհամարհել զայսպիսի ուսմամբդ, բայց զի յետոյ պատմեաց մեզ Մեսրոպ թէ կատարուն արուեստիդ ի շնորհաց վերնոյն եղեւ, գրեցաք՝ զի ամենայն փութով ուսցին, եւ գրեզ պատուով ընկալցին՝ որպէս զարդարեւ վարդապետ իւրեանց, հանգոյն արքեպիսկոպոսին Վեսարու։

Միեւնոյն բանը կը հաստատէ Մ. Խորենացւոյ այս խօսքն ալ. (Մ. Խոր. Գ, ԺԳ.) «Ընդ այն ժամանակս եկեալ Մեսրոպայ, եւ բերեալ զընանագիրսմբոյ լեզուիս, եւ հրամանաւ Վրամ շապհոյ եւ մեծին Սահակայ՝ ժողովեալ մանկունս ընտրեալս, ուշեղս եւ քաղածմունս, փափկաձայնս եւ երկարօգիս, եւ զպրոցս կարգեաց յամենայն գաւառս, եւ ուսոյց զընաւ կողմանս բաժնին Պարսից՝ բայց ի Յունաց մասնէն, որք ընդ ձեռնադրութեանն սուգանեցան՝ վիճակեալ յաթոռն Վեսարու, վարել յունական դպրութեամբ եւ ոչ ասորւով։»

Այսպիսի նկատողութիւնք եւ տեղեկութիւնք կը ցուցնեն որ Տայերէն այրութիւնքի մէջ չկար նշանաբար յունական ազդեցութեան ենթարկեալ բան մը։ Եթէ ըլլար այսպիսի կէտ մը՝ Սահակ եւ Մեսրոպ կրնային մասնանիշ ընել յունական այն տարրն եւ լռեցնել հակառակութիւնք։ Այն որ չըլլին այսպէս, այլ գոյն վերագրեցին վերնական ներշնչման, կը զտրեն թէ ոչ արեւմտաւ՝ ի Բելշապիւն, այլ արեւել՝ յԱսորի եւ ի Պարսի քաղաքս ինչ այն սերման, որոնցմէ լսեցանք ի հայերէն այբուբենի։

Թ Ղ Թ Ա Վ Յ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

ԼԵՃԱՍՏԱՆԻ ՆՈՅՈՑ ԵՎԿԵՆԵՎԱՆՆԵՐԸ

Լէոպոլտը (Լեմբերգի) Տայածէս եպիսկոպոսութիւնն ըստ հաւանականագոյն կարծեաց ԺԳ. դարուն արդէն գոյութիւն ունէր։ Ծանօթ է մեզի թէ Հայոց առաջին գաղթականութիւնն եղաւ 1062ին՝ Անի քաղքէն ի Ռուսաստան, ուր եւ իրենց եպիսկոպոսական աթոռը հաստատեցին։ Սակայն 1367ին մեծ բազմութեամբ Լեհաստան գալով, այնպէս սիրելի եւ հաճեալ կան եղան ժողովրդեան եւ տէրութեան մեծաւ մեծնեւուն, որ Գալիմիր Կեմ՝ Լեհաստանի թա-

գաւորն՝ իրենց կղերին եպիսկոպոսական աթոռ մը շնորհեց. որուն կը վկայէ Յովհաննէս (1365) Լէոպոլտը առաջին եպիսկոպոսին մագաղաթեայ կոնդակը։

Թառաջագոյն մեր Լէոպոլտը Տայրապետաց իրաւաբանութիւնն կը տարածուէր Հայոց կղերին զանազան գաւառներուն վրայ, ունենալով նաեւ սեպհական օգնական եպիսկոպոսներ, բայց ժամանակաւ իրենց ունեցած իշխանութիւնը կամաց կամաց ամփոփուեցաւ Վալդիս եւ Պուգովինս գաւառներու վրայ միայն, որովհետեւ թէ տեղւոյ հռաւորութեան եւ թէ ուրիշ իսափանարար արգելքներու շնորհիւ Լէոպոլտը Տայրապետներն անկարող եղան իրենց իրաւաբանութիւնը ռուսական Լեհաստանի մէջ բնակող Հայոց վրայ բանեցնելու։

Վալդիս եւ Պուգովինայի Հայերը կը բնակին այժմ գլխաւորաբար Լէոպոլիս, Պոժեմնը, Լըսից, Սլաւիսլաւ, Գութի, Գիսմինից, Հորոտեքս, Մեիարին, Չեռնովից, Սուչավս եւ Պուգովինայի գնանգան գիւղերը։

Իսկ արքեպիսկոպոսական թեմը կը բաժնուի 3 կարգերիցութեանց (decanatus) եւ այլեւայլ ժողովրդապետութեանց։

Կարգերիցութիւնք իրենց ժողովրդապետութիւններով հետեւեալներն են.

	Թւ. հոգեօր
Ա. Կարգերիցութիւն Լէոպոլտը	180
Բ. " " Ստանիսլաւ	80
ա) Պոժեմնը	240
բ) Լըսից	44
գ) Գիսմինից	130
Գ. Կարգերիցութիւն Գութի	1200
ա) Հորոտեքս	350
բ) Մեիարին	420
գ) Չեռնովից	1000
դ) Սուչավս	214

Թեմիս մէջ գործող եկեղեցականաց խմբավորման առնուած լուսանկարը տեղեկացնելով՝ իւրաքանչիւրին համառօտ կենսագրականը կը նշանակեմ շնորհիւ Երազմ ընթերցողաց համար։

Մեր թեմին առաջնորդն է Ամենապատիւ Մեծապաշտօռ Սահակ Նիկողայոս Խաչակեան Մետրապոլիտը, որ է քահանայապետական առանին Առաջնորդ, Էկեզիստ Գրանկիսկո Յովսէփ կայսեր ներքին Խորհրդական,

* Լուսանկար խմբին մէջ չկան Վայեթան Վայեթանսն իրաւաբան կանոններու ու 4. Բարձրագոյն Գոսթեքի Վիւն, Միխիլթարսն վարդապետը։

ՀԱՌՈՒՄԵԱՆԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵ, ԴԻՍԷՍ ԳՐԱԳՈՒԼԻՅՈՒՄ, ԱՐԱՄԱՐԻԱԿԱՆ ԾԵՐԱԿՈՒՄԻ ՈՒ ԿՎԻԼԻՅՈՒՄ ԱՐԱՐԱԺՈՒՂՈՒՄԸ ԱՆՈՎԱՄ, ԷՆ ԼՆՈՎՈՐԻՄ ՔԱՂՔԻՆ ԿՍԱՌՈՒՄԸ

Նիսլաւ իրրեւ ժողովրդապետի օգնական, ետքէն ժողովրդապետութիւն վարեց Սուչավա եւ Ստա-
նիսլաւ քաղաքները: Ամէն տեղ ծանօթ է իւր

1. Պետություն: — 2. Գաղափարներ: — 3. Թեոլոգիկներ: — 4. Ռուսացում: — 5. Հնչյուն: — 6. Մոսկովներ: — 7. Միջնաբերդ: — 8. Մարտիրոսներ: — 9. Թուրքացիներ: — 10. Պորտուգալ: — 11. Աստուածաստորներ: — 12. Բուհներ: — 13. Կամ. Գաղ. Բերդ: — 14. Կամ. Միջնաբերդ: — 15. Այս քաղաք. Ի. Իսկա և Կ. Կ. — 16. Կամ. Մարտիրոսներ: — 17. Ռուսացում (տեղեղ.)

Քաղաքացի: Ծննա ի Լբսից՝ Յունիս 6, 1824:
 Իր ուսմունքը Ստանիսլաւ եղբէն Լեոպոլտի գե-
 րազանց յաղորդութեամբ աւարտելէն ետեւ քա-
 ճանայ ձեռնագրեցաւ 1848ին Ստեփանեան
 արքեպիսկոպոսէն քիչ ժամանակ գործեց Ստա-

Հոգևոց Հոգաբարձութեամբը, իբրեկպաշտութեամբն եւ բարեխորութեամբը լեհաստանի առաջին բեմասացն է եւ ականաւոր եկեղեցական մատենագիր ի մամաւորի Նշանաւոր է իր գրութիւն՝ Odrpawa Autorowi broszury

„Głos do ziomeków obrządku ormiańsko-katolickiego“ (Հերբումի Հեղինակի “Չայն առ Հայրենակիցս իմ կաթողիկէ-հայ ծէսի” տետրին), որուն մէջ քննադատան անողորմաբար կը բովոճէ անանուն ազգութաց Հայու մ’ամէն պատճառարանութիւնները, որոնցմով կը դրդէր զԼեհացի Հայերն իրենց հայութեանն ու ծէսէն հրաժարիլ:

Գեր. Իսահակեան 1882 ին արքեպիսկոպոս անուանուեցաւ, ձեռնադրեցաւ Գրագաւի Ալբէրտո Տունայեվսքի ծիրանաւոր իշխան-եպիսկոպոսն եւ մինչնոյն օրն՝ Աւգոստոս 27 ին՝ մեր եկեղեցւոյն մէջ ի գահն բարձրացաւ: Իւր մեծ արդենցը համար Վեհափառ Այսյոն զինքը ներքին խորհրդականի պատուոյ բարձրացուց, եւ Լեոպոլդս քաղաքն՝ իրեն շնորհեց պատուոյ քաղաքացւոյ տիտղոսն — որ հաջուազիւտ առաւելութիւն մնէ է:

Կանոնիկոսաց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Կայեթան Կայեթանեան: Սա ծնաւ Մնիագին 1817 ին, ուսմունքն աւարտեիէն ետեւ քահանայ ձեռնադրեցաւ Ստեփանեան արքեպիսկոպոսէն 1840 ին: Մինչեւ 1858 հայրապետական եկեղեցւոյ առաջնորդի օգնական ու քարտուղար էր եւ կանոնիկոսաց ժողովոյ ատենադպիր: 1864 էն սկսեալ մինչեւ ցայսօր մեծ անձնութեամբ ու կարգապահութեամբ կը վարէ Տր. Յովսէփ Թորոսեանի հայկական Հաստատութիւնը, որուն մէջ այժմ արտաքին դպրոցներ յաճախող 40 հայազգի աշակերտներ կը գտնուին: 1874 ին անուանուեցաւ կանոնիկոս, 1879 ին հայրապետական եկեղեցւոյ առաջնորդ, եւ 1886 ին թագադիր արքայ եղաւ:

Սիմոնեան Յովհ. կանոնիկոս եւ կանոնիկոսական ժողովոյ ատենադպիր ծնաւ ի Գուգովինա 1842 ին. վարժարանական ուսմունքը Չեռնովից աւարտեց, եւ աստուածաբանական գիտութիւնները Լեոպոլդս լատին կղերանոցն, ուր կաթող, Հայքո ձրի բնաւորութիւն կ’ընդունինք. ճանցեալ ուսմունքն ալ Լեմպէրկեան համալսարանը կատարեց: Եւր 1865 ին քահանայ ձեռնադրեցաւ, ժամանակ մը Ստանիսլաւ իրբեւ ժողովրդապետի օգնական գործեց, յետոյ Լեոպոլդոյ առաջնորդի օգնական եղաւ եւ 1882 ին կանոնիկոս է: Կը վարէ նաեւ հայրապ. եկեղեցւոյ Ողորմաբաշի պաշտօնը: Հատ բարեպաշտ քահանայ մնն է, իւր բարեգործութիւնները ամբողջ Լեոպոլդոյ մէջ ծանօթ են, եւ ճշմարիտ հայր է աղբատ եւ գոթաբատ անձանց: Սբաւական քահանայապետն ասոր արդիւնքը վարձա-

տրելու համար զինք Պատուոյ սենեկապան անուանեց:

Մարտիրոսեան Յովհաննէս կանոնիկոս, ծնաւ Գուլթի 1856 ին. արտաքին ուսմունքը Լեոպոլդս առաւ եւ է շրջանաւարտ Թորոսեանի հայկական Հաստատութեան: 1880 ին Ռումաշքան արքեպիսկոպոսն քահանայ ձեռնադրեցաւ, գործեց իրբեւ օգնական հայրապ. եկեղեցւոյ առաջնորդի, ետքէն իրբեւ կրօնուսոյց Բենեդիկտեան հայազգի Կուսանաց վարժ օրիորդաց ութդասեան դպրոցին մէջ, 1885 ին անուանուեցաւ Հորոտենքայի ժողովրդապետ, ուր ճանց մինչեւ 1889, որ տարին կանոնիկոս եղաւ: Հիմա վարիչ է հայկական դրամաստիւնական գրաւատան (mont de piété):

Գուլթեան Աստուածատուր կանոնիկոս, ծնաւ Գուլթի 1858 ին, ուսմունքը Լեոպոլդս աւարտեց, 1882 ին ձեռնադրեցաւ քահանայ, եւ ի սկզբան հայրապ. եկեղ. առաջնորդ օգնականի պաշտօնն վարեց, ետքէն 8 տարի Սուշաձա ժողովրդապետութիւն ըրաւ, մինչեւ որ 1892 ին կանոնիկոս անուանուեցաւ: Հիմա է բազմաթիւ լեզուաց, ի մասնաւորի ուսուցիչ է հայերէն լեզուի՝ հայազգի կղերիկոսաց:

Ռումաշքան Միքայէլ պատուոյ կանոնիկոս եւ ժողովրդապետ Մնիագինի, ծնաւ Գուլթի 1822 ին, 1847 ձեռնադրեցաւ քահանայ, երկայն ժամանակ գործեց գրեթէ մեր ամէն ժողովրդապետութեանց մէջ իրբեւ եռանդուն ժողովրդապետի օգնական: 1868 ին անուանուեցաւ Մնիագինի ժողովրդապետ, եւ 1889 ին պատուոյ կանոնիկոս:

Մորդորդեան Յակովբ պատուոյ կանոնիկոս, կարգերեց եւ Գուլթիի ժողովրդապետ, ծնաւ 1846 ին, ուսմունքը Ստանիսլաւ աւարտեց, Սիմոնեան արքեպիսկոպոսն 1872 ին ձեռնադրեցաւ, գործեց եռանդեամբ իրբեւ հայրապ. եկեղ. առաջնորդի օգնական, վարեց հայկական օրիորդաց դպրոցին մէջ վարչի եւ կրօնուսոյցի պաշտօնները, յետոյ քիչ ատենուան համար Չեռնովից օգնական ժողովրդապետի պաշտօնն ստանձնեց: 1881 ին Գուլթիի ժողովրդապետ անուանուեցաւ, ուր եռանդեամբ կ’աշխատի եւ ամէնուն սիրելի է:

Ռումաշքան Միքայէլ (շփոթեալ չէ վերոյն չեաւ) պատուոյ կանոնիկոս, Ստանիսլաւի կարգերեց եւ ժողովրդապետ, ծնաւ Չեռնովից 1850 ին, 1873 ին ձեռնադրեցաւ, մինչեւ իր 1882 ին Ստանիսլաւի ժողովրդապետ անուանիլը

գործեց իրրեւ օգնական Հայրապետական եկեղեցւոյ առաջնորդի:

Գապարեան կայեթան ծնաւ 1854 ին ի Պէտսարապիւս. ուսմունքն ի Զեռնովից աւարտեց, 1882 ին ձեռնադրեցաւ. քահանայ, գործեց Հայրապ. եկեղեց. օգնական առաջնորդի պաշտօնով, ետքէն երկար ատեն Զեռնովից իրրեւ ժողովրդապետի օգնական՝ բարեխիշտակ հանգուցեալ Փղորեան Միգուլբիի թագադիր կանոնիկոսի եւ ժողովրդապետի, որուն 1891 ին Նոյեմբեր 29 ին տեղի ունեցած մահուանէն ետեւ, տեղւոյն ժողովրդապետ անուանուեցաւ, եւ լի արդեամբ կ'աշխատի այս մեր թեմին ամենակարեւոր պաշտօնավայրին մէջ: Գապարեան նշանաւոր է ի մէջ այլոց իր գործնական, լաւ կշռադատուած ընտիր քարոզներով: Վերջերս պատուով կանոնիկոս անուանուեցաւ:

Քոսիեան Անտոն, երբեմն Մխիթարեան վիեննայ, ծնաւ 1849 ին. ուսմունքը վիեննա աւարտեց, ձեռնադրեցաւ. 1871, գործեց իրրեւ Հայրապ. եկեղ. առաջնորդի օգնական, արքեպիսկոպոսական քարտուղար եւ յանձնաձիշ Պժէժտանի ժողովրդապետութեան, ուր մեծապէս նպաստեց եկեղեցւոյ նորոգութեան, 1891 էն ի վեր ժողովրդապետ է ի Հորոտեղեալ:

Հ. Բարթոլոմէոս Վ. Քոսթէցքի վիեննայի Մխիթարեան, ծնաւ 1846 ին, ուսմունքը վիեննա աւարտեց. ձեռնադրեցաւ 1866 ին: Բաւական ժամանակէ ի վեր մեր թեմին մէջ լի արդեամբ կ'աշխատի. ատեն մը Հայրապ. եկեղ. առաջնորդի օգնական էր եւ Պժէժտանէի փոխ. ժողովրդապետ. վերջին տարիներէ ի վեր յանձնաձիշ է Դիսմինիցայի ժողովրդապետութեան ուր շատ եւ շատ նպաստեց Հայոց եկեղեցւոյ եւ ժողովրդապետական շէնքին նորոգութեան, Հ. Բարթոլոմէոս Վարդապետը մեծապէս յարգուած է իր բարձր կրթութեան, բարեպաշտութեան եւ քահանայական անբժծ վարուց համար. պատուած է Խաճակեան արքեպիսկոպոսէն կանոնիկ. ժողովոյ պատուոյ խորհրդականի տիտղոսով:

Թեոդորեան Յովսէփ ծնաւ 1864 ին, ձեռնադրեցաւ 1887 ին. գործեց իրրեւ օգնական Հայրապ. եկեղ. առաջնորդի, յետոյ Պժէժտան փոխ-ժողովրդապետի պաշտօնն վարեց, որ տեղւոյ 1892 ին ժողովրդապետ անուանուեցաւ: Այս անձն իր բարեպաշտութեան, արտաքոյ կարգի եռանդեան եւ գերազանց բեմխառնութեան համար մեր կղերին զարդն է:

Աստուածատուրեան (Bogdanowicz) կարող ծնաւ. Աստուածատուր, 1865 ին, (Պուքովնայի աւան է.) ուսմունքը Զեռնովից աւարտեց, 1888 ին ձեռնադրեցաւ. քահանայ, գործեց իրրեւ օգնական Հայրապ. եկեղ. առաջնորդի, ետքէն իրրեւ փոխ-ժողովրդապետ ի Հորոտեղեալ եւ Զեռնովից. եւ 1893 ին Սուչավայի ժողովրդապետ անուանեցաւ:

Մովսիսեան Նիկողայոս ծնաւ Գուգի 1863 ին, շրջանաւարտ է Հայկական Թորոսեան Հաստատութեան, ձեռնադրեցաւ 1886 ին: Հայրապ. եկեղ. առաջնորդի օգնական է, կրօնի ուսուցիչ օրորդաց բարձրագոյն դպրոցին մէջ, եւ նոտար կանոնիկ. ժողովոյ Դիւանին: Մովսիսեան հիմաւիկ երգիչ է եւ քահանայութեան մեր ծիսական-եկեղեցական երգոց:

Մարամորոշեան Թովմա ծնաւ 1848 ին, երկայն ատեն կուսակալութեան պաշտօնարանին մէջ պաշտօն վարեւէն ետեւ՝ 1892 ին քահանայութիւնն ընդունեցաւ, եւ այժմ՝ Հայրապ. եկեղ. առաջնորդի օգնական է: Պետրոսեան Վիկտորիոս ծնաւ Հորոտեղեալ, 1867 ին ձեռնադրեցաւ 1892 ին, եւ Հայրապ. եկեղ. առաջնորդի օգնական է:

Պոզոսեան լազիսլաւոս ծնաւ 1868 ին. ձեռնադրեցաւ 1892 ին, ժողովրդապետի օգնական է ի Զեռնովից:

Շէքալայեցի Կարոս, Վոյտակ Վիկտորիոս եւ Թոմաշեվսքի Նիկոլարդ՝ երեք այս յարգոյ եկեղեցականներն երբեմն լատինածէս քահանայք էին, այժմ՝ Հայ Եկեղեցւոյ ընդունած ըլլալով անգամ են Հայ կղերին:

Առ այժմ միայն երկու քահանայութեան պատրաստուող կղերիկոս ունիք, որոնք լատինական կղերանոցին մէջ կը ընակին, եւ են՝ Պոքովսքի Վադերիանոս որ աստուածաբանական գիտութեանց Գ. դպրոցում քահանայ մէջ է, եւ Մանուկեան Սամուէլ՝ Գ. ին մէջ:

Լէպոյնի, 16 Յուլիս 1894:

ԱՍՏՈՒԱԺԱՏՈՒՐ ԴԱԹԵԱՆ
Երանգիկոս Հայոց:

